

Титар

Тарас Шевченко

Уривок з поеми [“Гайдамаки”](#)

"У гаю, гаю
Вітру немає;
Місяць високо,
Зіроньки сяють.
Вийди, серденько,—
Я виглядаю;
Хоч на годину,
Моя рибчино!
Виглянь, голубко,
Та поворкуєм,
Та посумуєм;
Бо я далеко
Сю ніч мандрую.
Виглянь же, пташко,
Моє серденько,
Поки близенько,
Та поворкуєм...
Ох, тяжко, важко!"
Отак, ходя попід гаєм,
Ярема співає,
Виглядає; а Оксани
Немає, немає.
Зорі сяють; серед неба
Горить білолиций;
Вербка слуха соловейка,
Дивиться в криницю;
На калині, над водою,
Так і виливає,
Неначе зна, що дівчину
Козак виглядає.
А Ярема по долині
Ледве-ледве ходить,
Не дивиться, не слухає...
"Нащо мені врода,

Коли нема долі, нема талану!
Літа молодії марно пропадуть.
Один я на світі без роду, і доля —
Стеблина-билина на чужому полі.
Стеблину-билину вітри рознесуть:
Так і мене люде не знають, де діти.
За що ж одцурались? Що я сирота?
Одно було серце, одно на всім світі,
Одна душа щира, та бачу, що й та,
Що й та одцуралась".
І хлинули сльози.
Поплакав сердега, утер рукавом.
"Оставайсь здорова. В далекій дорозі
Найду або долю, або за Дніпром
Ляжу головою... А ти не заплачеш,
А ти не побачиш, як ворон клює
Ті карії очі, ті очі козачі,
Що ти цілувала, серденько моє!
Забудь мої сльози, забудь сиротину,
Забудь, що клялася; другого шукай;
Я тобі не пара: я в сірій свитині,
А ти титарівна. Кращого вітай,—
Вітай, кого знаєш... така моя доля.
Забудь мене, пташко, забудь, не журись
А коли почувеш, що на чужім полі
Поляг головою,— нишком помолись.
Одна, серце, на всім світі
Хоч ти помолися!"
Та й заплакав сіромаха,
На кий похилившись.
Плаче собі тихесенько...
Шелест!.. коли гляне:
Попід гаєм, мов ласочка,
Крадеться Оксана.
Забув; побіг; обнялися.
"Серце!" — та й зомліли.
Довго-довго тільки — "серце",
Та й знову німіли.
"Годі, пташко!"
"Ще трошечки,
Ще... ще... сизокрилий!

Вийми душу!.. ще раз... ще раз.
Ох, як я втомилась!"
"Одпочинь, моя ти зоре!
Ти з неба злетіла!"
Послав свитку. Як ясочка,
Усміхнулась, сіла.
"Сідай же й ти коло мене".
Сів, та й обнялися.
"Серце моє, зоре моя,
Де це ти зоріла?"
"Я сьогодні забарилась:
Батько занедужав;
Коло його все поралась..."
"А мене й байдуже?"
"Який-бо ти, ей же богу!"
І сльози блиснули.
"Не плач, серце, я жартую".
"Жарти!"
Усміхнулась.
Прихилилась головою
Та й ніби заснула.
"Бач, Оксано, я жартую,
А ти й справді плачеш.
Ну, не плач же, глянь на мене:
Завтра не побачиш.
Завтра буду я далеко,
Далеко, Оксано...
Завтра вночі у Чигрині
Свячений достану.
Дасть він мені срібло-злото,
Дасть він мені славу;
Одягну тебе, обую,
Посаджу, як паву,—
На дзиглику, як гетьманшу,
Та й дивитись буду;
Поки не вмру, дивитимусь".
"А може, й забудеш?
Розбагатієш, у Київ
Поїдеш з панами,
Найдеш собі шляхтяночку,
Забудеш Оксану!"

"Хіба краща є за тебе?"
"Може, й є, — не знаю".
"Гнівиш бога, моє серце:
Кращої немає
Ні на небі, ні за небом;
Ні за синім морем
Нема кращої за тебе!"
"Що се ти говориш?
Схаменися!"
"Правду, рибко!"
Та й знову, та й знову.
Довго вони, як бачите,
Меж мови-розмови
Цілувались, обнімались
З усієї сили;
То плакали, то божились,
То ще раз божились.
Їй Ярема розказував,
Як жить вони будуть
Укупочці, як золото
І долю добуде,
Як виріжуть гайдамаки
Ляхів в Україні,
Як він буде панувати,
Коли не загине.
Аж обридло слухаючи,
Далебі, дівчата!
"Ото який! мов і справді
Обридло!"
А мати
Або батько як побачать,
Що ви, мої любі,
Таке диво читаєте,
Гріха на всю губу!
Тоді, тоді... та цур йому,
А дуже цікаве!
А надто вам розказать би,
Як козак чорнявий
Під вербою, над водою,
Обнявшись, сумує;
А Оксана, як голубка,

Воркує, цілує;
То заплаче, то зомліє,
Головоньку схилить:
"Серце моє, доле моя!
Соколе мій милий!
Мій!.." — аж верби нагинались
Слухатъ тую мову.
Ото мова! Не розкажу,
Мої чорноброві,
Не розкажу против ночі,
А то ще присниться.
Нехай собі розійдуться
Так, як ізійшлися,—
Тихесенько, гарнесенько,
Щоб ніхто не бачив
Ні дівочі дрібні сльози,
Ні щирі козачі.
Нехай собі... Може, ще раз
Вони на сім світі
Зустрінуться... побачимо...
А тим часом світить
З усіх вікон у титаря.
Що то там твориться?
Треба глянуть та розказать...
Бодай не дивиться!
Бодай не дивитись, бодай не казати!
Бо за людей сором, бо серце болить.
Гляньте, подивіться: то конфедерати,
Люде, що зібрались волю боронить.
Боронять, прокляті... Будь проклята мати,
І день, і година, коли понесла,
Коли породила, на світ привела!
Дивіться, що роблять у титаря в хаті
Пекельнії діти.
У печі пала
Огонь і світить на всю хату,
В кутку собакою дрижить
Проклятий жид; конфедерати
Кричать до титаря: "Хоч жить?
Скажи, де гроші?"
Той мовчить.

Налигачем скрутили руки,
Об землю вдарили — нема,
Нема ні слова.
"Мало муки!
Давайте приску! де смола?
Кропи його! отак! холоне?
Мерщій же приском посипай!
Що? скажеш, шельмо?.. І не стогне!
Завзята бестія! стривай!"
Насипали в халяви жару...
"У тім'я цвяшок закатай!"
Не витерпів святої кари,
Упав сердега. Пропадай,
Душа, без сповіді святої!
"Оксано, дочко!" — та й умер.
Ляхи задумалися стоя,
Хоч і запеклі. "Що ж тепер?
Панове, ради! Поміркуєм,
Тепер з ним нічого робить,
Запалим церкву!"
"Гвалт! рятуйте!
Хто в бога вірує!" — кричить
Надворі голос, що є сили.
Ляхи зомліли. "Хто такий?"
Оксана в двері: "Вбили! вбили!"
Та й пада крижем. А старший
Махнув рукою на громаду.
Понура шляхта, мов хорти,
За двері вийшла. Сам позаду,
Бере зомлілую...
Де ж ти,
Яremo, де ти? подивися!
А він, мандруючи, співа,
Як Наливайко з ляхом бився.
Ляхи пропали; нежива
Пропала з ними і Оксана.
Собаки де-де по Вільшаній
Загавкають та й замовчать.
Біліє місяць; люде сплять,
І титар спить... Не рано встане:
Навіки, праведний, заснув.

Горіло світло, погасало,
Погасло... Мертвий мов здригнув.
І сумно-сумно в хаті стало.